

ULUSLARARASI POLİTİKA VE UYGARLIKLAR (UYGARLIKLAR ÇATIŞMASI VE DİYALOG)

INTERNATIONAL POLITICS AND CIVILIZATIONS (CLASH OF CIVILIZATIONS AND DIALOGUE)

السياسة الدولية والحضارات (صراع الحضارات والحوار)

ORTADOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
CENTER FOR MIDDLE EASTERN STRATEGIC STUDIES

مركز الشرق الأوسط للدراسات الاستراتيجية

**ULUSLARARASI POLİTİKA
VE
UYGARLIKLAR
(UYGARLIKLAR ÇATIŞMASI VE DİYALOG)**

**INTERNATIONAL POLITICS
AND
CIVILIZATIONS
(CLASH OF CIVILIZATIONS AND DIALOGUE)**

السياسة الدولية والحضارات (صراع الحضارات والحوار)

ORSAM Rapor No: 148

Ocak 2013

ISBN: 978-605-4615-45-2

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2013

Bu raporun içeriğinin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar ve yararlanma dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu raporda yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

ORTADOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

Tarihçe

Türkiye’de eksikliği hissedilmeye başlayan Ortadoğu araştırmaları konusunda kamuoyunun ve dış politika çevrelerinin ihtiyaçlarına yanıt verebilmek amacıyla, 1 Ocak 2009 tarihinde Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM) kurulmuştur. Kısa sürede yapılanan kurum, çalışmalarını Ortadoğu özelinde yoğunlaştırmıştır.

Ortadoğu’ya Bakış

Ortadoğu’nun iç içe geçmiş birçok sorunu barındırdığı bir gerçektir. Ancak, ne Ortadoğu ne de halkları, olumsuzluklarla özdeşleştirilmiş bir imaja mahkum edilmemelidir. Ortadoğu ülkeleri, halklarından aldıkları güçle ve iç dinamiklerini seferber ederek barışçıl bir kalkınma seferberliği başlatacak potansiyele sahiptir. Bölge halklarının bir arada yaşama iradesine, devletlerin egemenlik halklarına, bireylerin temel hak ve hürriyetlerine saygı, gerek ülkeler arasında gerek ulusal ölçekte kalıcı barışın ve huzurun temin edilmesinin ön şartıdır. Ortadoğu’daki sorunların kavranmasında adil ve gerçekçi çözümler üzerinde durulması, uzlaşmacı inisiyatifleri cesaretlendirecektir. Sözkonusu çerçevede, Türkiye, yakın çevresinde bölgesel istikrar ve refahın kök salması için yapıcı katkılarını sürdürmelidir. Cepheleşen eksenlere dâhil olmadan, taraflar arasında diyalogun tesisini kolaylaştırmaya devam etmesi, tutarlı ve uzlaştırıcı politikalarıyla sağladığı uluslararası desteği en etkili biçimde değerlendirebilmesi bölge devletlerinin ve halklarının ortak menfaatidir.

Bir Düşünce Kuruluşu Olarak ORSAM’ın Çalışmaları

ORSAM, Ortadoğu algımasına uygun olarak, uluslararası politika konularının daha sağlıklı kavranması ve uygun pozisyonların alınabilmesi amacıyla, kamuoyunu ve karar alma mekanizmalarına aydınlatıcı bilgiler sunar. Farklı hareket seçenekleri içeren fikirler üretir. Etkin çözüm önerileri oluşturabilmek için farklı disiplinlerden gelen, alanında yetkin araştırmacıların ve entelektüellerin nitelikli çalışmalarını teşvik eder. ORSAM; bölgesel gelişmeleri ve trendleri titizlikle irdeleyerek ilgililere ulaştırabilen güçlü bir yayım kapasitesine sahiptir. ORSAM, web sitesiyle, aylık Ortadoğu Analiz ve altı aylık Ortadoğu Etütleri dergileriyle, analizleriyle, raporlarıyla ve kitaplarıyla, ulusal ve uluslararası ölçekte Ortadoğu literatürünün gelişimini desteklemektedir. Bölge ülkelerinden devlet adamlarının, bürokratların, akademisyenlerin, stratejistlerin, gazetecilerin, işadamlarının ve STK temsilcilerinin Türkiye’de konuk edilmesini kolaylaştırarak bilgi ve düşüncelerin gerek Türkiye gerek dünya kamuoyuyla paylaşılmasını sağlamaktadır.

Numan HAZAR BÜYÜKELÇİ (E)

1945 yılında Tarsus'ta doğmuştur. 1966 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin Diploması ve Dış Münasebetler Bölümü'nden mezun olmuştur. 1967 yılında Dışişleri Bakanlığı'nda çalışmaya başladıktan sonra yurt dışında çeşitli diplomatik görevlerde bulunmuştur: Ottawa, Kanada'da İkinci Kâtip; Lefkoşa, Kıbrıs'ta Başkâtip; iki dönem (yedi yıl) süresince Washington D.C., ABD'de Müsteşar ve Birinci Müsteşar; Yeni Delhi, Hindistan'da Misyon Şefi Yardımcısı; Bonn, Federal Almanya'da Elçi-Müsteşar; ve Ankara'da Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Özel Kaleminde Özel Kalem Müdürü olarak görev almasının yanı sıra, Dışişleri Bakanlığında Siyaset Planlama, Kültürel İlişkiler , Avrupa Konseyi Dairelerinde çalışmış, Afrika, Doğu Asya ve Pasifik/İslam İşbirliği Teşkilatı Genel Müdürü görevinde bulunmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'ni temsilen, Lagos, Nijerya'da Büyükelçi, Strasbourg'daki Avrupa Konseyi'nde Büyükelçi/Daimi Temsilci ve sonrasında da Paris'teki Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı UNESCO'da Büyükelçi/ Daimi Temsilci olarak görev yapmıştır. Millî Savunma Bakanı'na Büyükelçi/Dış Politika Danışmanı olarak atanmış ve iki yıl hizmet verdikten sonra, Dışişleri Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanı olarak görevlendirilmiştir. 2010 yılında emekli olduktan sonra 2011 yılında Türkiye tarafından, merkezi Tahran'da bulunan Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nın (ECO) yeniden yapılandırılması ile görevli Akil Adamlar Grubu (Eminent Persons Group) (EPG) Türkiye Temsilcisi olarak görevlendirilmiş ve 10 üyeden oluşan (Türkiye, İran, Pakistan, Afganistan, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Tacikistan, Türkmenistan) Akil Adamlar Grubu'nun geçen yıl Tahran'da yapılan toplantısında tüm Grubun (EPG) Başkanı seçilmiştir. Halen bu görevini sürdürmektedir. Farklı uluslararası konularda Türkçe, İngilizce, Fransızca ve Almanca dillerindeki çeşitli makalelerinin yanı sıra, Türkçe olarak kaleme aldığı "Küreselleşme Sürecinde Afrika ve Türkiye-Afrika İlişkileri" , "Uluslararası Politika ve Uygarlıklar" ile "Bilim ve Teknolojinin Uygarlıklar ve Dış Politika üzerindeki Etkileri- Bilim ve Teknoloji Diploması" adındaki üç kitabın da yazarıdır. Fransızca, Almanca ve İngilizce dillerini konuşmaktadır.

TAKDİM

1990'lı yılların başlarında Amerikalı Toplum Bilimci Samuel P. Huntington'un Uygarlıklar Çatışması tezini ortaya atmasından sonra, uluslararası ilişkilerin uygarlıklar boyutu üzerinde durulmaya başlanmış ve bu konuda küresel bir tartışma ortaya çıkmıştır. Ancak, uluslararası sorunların uygarlıklar çatışması düzeyine indirgenemeyeceği, tarih boyunca görüldüğü üzere, bu sorunların gerçek nedenlerinin çok farklı ve karmaşık olduğu Huntington'a karşı yöneltilen eleştiriler arasındadır. Hatta Huntington, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Batı için yeni bir düşman yaratmak ve özellikle İslam ve Hıristiyan dünyaları arasında çatışma ortamı yaratmakla suçlanmıştır.

Hazar'ın da belirttiği gibi, uygarlıklar çatışması düşüncesi Huntington'dan yıllarca önce tanınmış Ortadoğu Uzmanı Profesör Bernard Lewis tarafından Ortadoğu sorunu ile bağlantılı olarak dile getirilmiştir. Ondan da önce, uluslararası planda tanınmış İngiliz tarihçisi Arnold J. Toynbee, Türk İstiklal Savaşından ve Türk-Yunan Sorunundan söz ederken uygarlıklar çatışması kavramını gündeme getirmiştir. Ancak, ilginç bir nokta da, o zaman Türkiye ve Yunanistan'ın kendi aralarında bir diyalog ortamı gerçekleştirebilmiş olmalarıdır.

Hazar, uluslararası barış ve istikrar için uygarlıklar çatışması olduğu izlenimi edinilen dondurulmuş sorunların çözümlenmesine öncelik verilmesini ve ayrıca tüm insanlığı ilgilendiren küresel sorunlara çözümler bulunmasını önermekte ve bu arada da uygarlıklar arasında her düzeyde diyalogun sürdürülmesinde de yarar olduğunu vurgulamaktadır.

Hazar, bu konudaki düşüncelerini 21 Aralık 2012 tarihinde, Tacikistan Cumhuriyeti Bilimler Akademisi Başkanı Mamadsho Ilolov'un davetlisi olarak gittiği Tacikistan'ın başkenti Duşanbe'de verdiği Konferansta dile getirmiştir. Konferansta, Kazakistan'ın ilk ve eski Dışişleri Bakanı ve halen Diplomatik Akademi Başkanı olan Tuleutai S. Suleimenov da hazır bulunmuştur.

Halen güncelliğini koruyan Uygarlıklar Çatışması ve Uygarlıklar arası Diyalog konusundaki görüşlerini özellikle Avrupa Konseyi ve UNESCO başta olmak üzere çeşitli uluslararası kuruluşlardaki deneyimleri ışığında ve tarihi bir bakış açısı ile aktaran Emekli Büyükelçi Numan Hazar'ın bu konudaki çalışmalarına bu şekilde önemli katkı sağlayacağını düşünüyoruz.

Hasan Kanbolat
ORSAM Başkanı

Hazırlayan: *Numan Hazar*

ULUSLARARASI POLİTİKA VE UYGARLIKLAR (UYGARLIKLAR ÇATIŞMASI VE DİYALOG)

Uluslararası İlişkiler çerçevesinde uygarlıklar kavramının daha çok vurgulanmakta olduğu gözlemlenmektedir. Özellikle, Amerikalı sosyal bilimci Samuel P. Huntington'un, 1990'lı yılların başlarında, uygarlıklar çatışması tezini ortaya atmasının ardından, uygarlıklar arasında diyalog, zaman zaman da kültürler arasında diyalog gereği, uluslararası forumlarda ağırlıklı biçimde ele alınmaya başlanmıştır. Bu yaklaşım, ilke olarak, bugünün dünyasında karşılaşmış olan sorunlara çözüm bulma amacına yönelik olmuştur.

Kültürler ya da uygarlıklar arasında diyalog düşüncesi işte bu ortamdan kaynaklanmıştır.

Konu ile yakından ilgili ve bu alanda yoğun etkinlikleri bulunan uluslararası kuruluşlar nezdinde görev yaptığım dönemlerdeki gözlemlerim ışığında, uluslararası politika ve uygarlıklar ile ilgili görüşleri ve düşünceleri ve bu iki olgu arasındaki bağlantıları aydınlığa kavuşturmanın yararlı olacağına inandım. Sözü ettiğim kuruluşlar arasında Büyükelçi/ Daimi Temsilci olarak görev yaptığım Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı (UNESCO) ve Avrupa Konseyi de bulunmaktadır. Öte yandan, meslek yaşamımın 25 yıllık bölümünde çeşitli düzeylerde bizzat katıldığım uluslararası kuruluşların toplantılarında edindiğim deneyimlerim de bilgi birikimime

önemli katkılar sağlamıştır. Bu kuruluşlar şunlardır: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGIT), NATO, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu ve İslam İşbirliği Teşkilatı (OIC) .

Uygarlıklar çatışması kavramı, Samuel P. Huntington'dan yıllarca önce, uluslararası alanda tanınmış tarihçi Bernard Lewis tarafından 1957 yılında Ortadoğu Sorunu kapsamında ele alınmıştır.¹ Bernard Lewis, 1964 yılında yayınladığı "Ortadoğu ve Batı" başlıklı makalesinde de uygarlıklar çatışmasından söz etmiştir.²

Bütün bunların ışığında, bugünkü uluslararası sorunları, onların kökenlerine giden nedenleri, kapsamlarını ve geleceğe ilişkin beklentileri anlamak amacıyla, geçmişteki olayları ve durumları sorunlarla birlikte incelemek ve bunun sonucunda da günümüzde uluslararası politika konusunda bir değerlendirme yapmak olanağı ortaya çıkacaktır.

Geçmişteki olaylar çerçevesinde, şu konular üzerinde durabiliriz: İslam Dünyası ve Hıristiyan Dünyası arasındaki ilişkiler ve temaslar, İslam'ın yükselişi, İslam uygarlığının yayılması ve Haçlı Seferleri, coğrafi keşifler, Avrupa'da sanayi devriminin ortaya çıkması, sömürgecilik, emperyalizm, Batı'nın yükselişi ve uluslararası politikada egemen bir konuma gelmesi. Bugünkü sorunların önemli bir bölümünün geçmişteki olayların sonucu olarak ortaya çıktığını veya onlarla bağlantılı olduğunu söyleyebiliriz.

Günümüzün sorunlarına gelince, bu çerçevede şunları sayabiliriz: Hıristiyan dünyasında özellikle İslam'a karşı olan önyargılar, geri kalmışlık ve yoksulluk, nüfus patlaması, göç hareketleri ve bununla bağlantılı sorunlar, yasa dışı göç, insan kaçakçılığı, uyuşturucu ve silah ticareti, hoşgörüsüzlük, yabancı düşmanlığı (özellikle İslam düşmanlığı) ve ırkçılık, her

türlü ayırıcılık, uluslararası terörizm, özellikle bilgisayar teknolojisinin gelişmesi sonucunda ortaya çıkmış olan küreselleşme olgusu ile bağlantılı sorunlar.

Uygarlıklar arasında, karşılıklı güvensizlik ve aynı zamanda görüş ayrılıkları mevcuttur. Örneğin, Batı'da gelişen ve bugün en yüksek normlarına erişmiş bulunan demokrasi ve insan hakları kavramları konusunda Batı ile İslam Dünyası arasında mutabakat mevcut değildir.

Günümüzün sorunlarının ve geçmişteki çeşitli uluslararası sorunların, uygarlıklar çatışması kavramına indirgenecek kadar basit olmadığı, aksine bu sorunların karmaşık nitelikleri mevcut bulunduğu görüşü bugün genellikle kabul görmektedir.

Tüm bu olguların ışığında, çeşitli uluslararası kuruluşların etkinlikleri ile de sergilendiği gibi, ister uygarlıklar ister dinler arasında olsun her türlü ve değişik düzeylerdeki diyalog örneklerinin sürdürülmesinin ve özendirilmesinin yararlı olacağına inanıyorum.

Ancak, bu kapsamda, bugünkü anlayış açısından, uygarlık ve kültür kavramlarının eş anlamlı olduklarının genellikle benimsendiğini de belirtmekte yarar vardır.

Uluslararası barış, güvenlik ve istikrarı sağlamak için, ilk bakışta uygarlıklar arası çatışmadan doğduğu izlenimi veren dondurulmuş sorunların çözümüne ağırlık verilmesi, öte yandan da, görüş farklılıklarını bir yana bırakarak, tüm insanlığı bir bütün olarak ilgilendiren yukarıda değinilmiş bulunan sorunların çözümüne öncelik verilmesi ve çok taraflı işbirliğine odaklanması, kuşkusuz uygun olacaktır.

Bu konuda, Türkçe bir kitap yayınlamıştım. Bu kitapta, uluslararası kuruluşlardaki dene-

yimlerimin ışığında, yaptığım incelemeleri yansıtan değişik verileri gün ışığına çıkartmaya özen gösterdim.³

Bu girişten sonra, gerçekten de son yıllarda, diyalog konusundan çok söz edilmekte olduğunu özellikle vurgulamak istiyorum. Nitekim bu kapsamda, uygarlıklar arası diyalog, kültürler arası diyalog ve dinler arası diyalog ifadelerine değinilmektedir.

Her şeyden önce bazı kavramları aydınlatmaya gereksinme vardır. Uygarlık kavramı geniştir. Kabaca, insanlığın ilk zamanlarından bu yana, gerçekleştirilmiş olan tüm somut ve somut olmayan varlıkları ve değerleri uygarlık olarak nitelendirmek mümkündür. Uygarlığın maddi öğelerinin, doğaya egemen olmak gayreti içerisinde insanlara daha iyi bir yaşam sağlamak ve insanlığın bekasını güvence altına almak amacını taşıdıklarını gözlemliyoruz. Bunu gerçekleştirmede, çeşitli tekniklerin, bilim ve teknolojinin üstün bir rol oynadıkları yadsınamaz. Etrafımıza baktığımızda gördü-

ğümüz uçaklar, gemiler, trenler, şehirler, binalar, limanlar, hava alanları, ülkeleri birbirine bağlayan karayolları ve demiryolları, büyük nehirler ve deniz alanları üzerindeki köprüler, tarım alanları ve sanayi tesisleri, tüm bunlar tarih boyunca bir evrim içerisinde bilim ve teknoloji sayesinde geliştirilmiştir.

Ayrıca, tarih boyunca, ordular tarafından kullanılan silahlar ve silahlanma teknolojisi açısından da bir evrim gözlemlenmiştir. Bu da bir uygarlığın gelişmişlik düzeyi ile yakından ilgilidir.

Ayrıca, uygarlığın, yine tarih boyunca bir evrim içerisinde gelişmiş olan somut olmayan bir yönü vardır: Güzel sanatlar (resim, heykel, mimari, müzik), edebiyat, felsefe, yönetim, hukuk, bilim ve teknoloji, toplumların göçebe yaşamından yerleşik yaşama geçişi, din ve dil. Uygarlığın somut olmayan bu yönü genellikle kültür olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte, günümüzde sosyal bilimciler gerek uygarlığı gerek kültürü aynı kavram olarak tanımlamaktadırlar.

Pratik nedenlerle, bugün dünyada mevcut olan uygarlıklar, esas olarak din temeli üzerinden kategorilere ayrılmıştır. Gerçekten de tarihin bazı dönemlerinde din ve uygarlık eşit anlamlı olarak algılanmıştır. Bununla birlikte, günümüzde, din, uygarlık ya da kültürün bir ögesi olarak yansıtılmaktadır. Hıristiyan Uygarlığı, İslam Uygarlığı, Budist Uygarlık ve Hindu Uygarlığı kavramları mevcuttur. Öte yandan, Alman Uygarlığı, Fransız Uygarlığı, Hint Uygarlığı, Amerikan Uygarlığı, Çin Uygarlığı, Arap Uygarlığı, Fars Uygarlık ve Kültürü, Türk Uygarlık ve Kültürü, Rus Uygarlığı, Yunan Uygarlığı, Helenistik Kültür ve Uygarlığı, Ortodoks ya da Bizans Kültür ve Uygarlığı deyimleri de kullanılmaktadır.

Din anlamında, uygarlık, tarih içerisinde yalnızca ortak inançları, uygulamaları ve özellikleri değil, aynı zamanda, bir toplumun sosyal, ekonomik ve siyasal örgütlenmesi ve kültürü ile ilgili değerleri de kabul eden ve bunları paylaşan toplumları kapsamına almıştır. Nitekim İslam Uygarlığı açısından tarihi gerçek budur. Zira Abbasi İmparatorluğu, beş yüzyıl boyunca, İslam Dünyasının büyük ölçüde tümünü temsil etmiştir. Ancak, Samuel P. Huntington da İslam Uygarlığı'nın, Arap, Fars, Malay ve Türk uygarlıkları gibi alt-gruplarının mevcut olduğunu kabul etmektedir.

Bu aşamada önemli bir noktayı eklemeliyiz. Farklı uygarlıkların ve kültürlerin varlığına rağmen, öğeleri tüm uygarlıklar tarafından paylaşılan, bir evrensel uygarlıktan da söz etmek mümkündür. Teknoloji, bilimler, bazı siyasal kurumlar, ekonomik ve sosyal sistemler, ayrıca birçok değerler de bu niteliktedir.

Diyaloğa gelince, değişik kültürlerin, uygarlıkların ve dinlerin mevcudiyeti dikkate alınarak, dünyada ahenk, barış ve istikrarı gerçekleştirmek için ortak bir dil bulmak zorundayız.

Biraz önce tüm insanlığın günümüzde bir bütün olarak karşı karşıya bulunduğu bir dizi tehditlerden ve meydan okumalardan söz etmiştim. Bu sorunlar ve meydan okumalar, doğal özellikleri bakımından, dünya barış ve güvenliğini tehdit etmektedirler. Bu nedenledir ki, insanlığı tehdit eden sorunları ve meydan okumaları bertaraf etmek amacıyla, ortak yaklaşımlara erişmeyi hedef alarak farklı tüm algılamaları bir yana bırakmak suretiyle diyaloga yönelmek gereklidir. Diğer yandan da, küreselleşme sürecinin olumsuz etkilerini hafifletmek amacıyla küreselleşmenin insani boyutu açısından mümkün olanı yapmak zorunludur. Bu hedefe yönelik olarak tüm toplumlar işbirliğine yönelmelidirler. Kanımca, diyalog, her alanda ve her zamankinden daha çok gereklidir.

Uygarlıklar çatışması tezi, 1993 yılında Amerikan Sosyal Bilimcisi Samuel P. Huntington tarafından "Foreign Affairs" dergisinde yayınlanan "Uygarlıklar Çatışması" başlıklı bir makalede öne sürülmüştür.⁴ Daha sonra, bu konudaki görüşleri, "Uygarlıklar Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Yapılandırılması" başlıklı bir kitapta daha ayrıntılı biçimde açıklanmıştır.⁵ Huntington, günümüz dünyasındaki değişik uygarlıkları sayarken, Çin, Japon, Hint, İslam, Batı, Latin Amerika, Ortodoks ve Budist Uygarlıklarına değinmiştir. Esas itibarıyla, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra, gelecekteki savaşların uygarlıklar arasında olacağını ileri sürmüş ve bazı sorunlara ve durumlara değinerek bunları örnek göstermiştir. Huntington'un görüşlerine karşı çok sayıda eleştiri yöneltilmiştir. Bu çerçevede, Birinci ve İkinci Dünya Savaşları da dahil olmak üzere tarihteki büyük savaşların uygarlıklar arasında olmadığı gerçeğinin dikkate alınması gerektiği belirtilmiş, savaşların kökenine inen gerekçelerin uygarlıklar çatışmasından çok, başka birçok nedenle açıklanabileceği bildirilmiştir. Ayrıca, Huntington, Sovyetler Birliği'nin sona ermesinden sonra,

Batı için yeni bir düşman yaratma gayreti içerisinde olmakla suçlanmıştır. Bu yeni düşman da İslam'dır. Bununla birlikte, Huntington'un görüşlerinin ciddi yansımaları olmuş ve küresel bir tartışmaya yol açmıştır.

Huntington'dan önce, tanınmış bir İslam ve Ortadoğu Uzmanı olan Bernard Lewis, 1957 yılında Johns Hopkins Üniversitesinde yapılan bir Konferansa sunduğu tebliğde Ortadoğu Sorunu çerçevesinde uygarlıklar çatışması düşüncesine değinmiştir.⁶ Daha sonra da 1964 yılında yayınladığı "Ortadoğu ve Batı" başlıklı kitapta yine Ortadoğu Sorunu çerçevesinde uygarlıklar çatışmasından söz etmiştir.⁷

Hatta Bernard Lewis'ten de önce, uluslararası alanda tanınmış İngiliz tarihçisi Arnold J. Toynbee, 1922 yılında yayınlanan "Yunanistan ve Türkiye'de Batı Sorunu: Uygarlıkların Teması Noktasında bir İnceleme" başlıklı kitabında, 1919-1922 Türk-Yunan Savaşı çerçevesinde bir uygarlıklar çatışmasının sözkonusu olduğuna değinmiştir. Toynbee, bu konuda şunları yazmıştır: "Temel gerçek şu idi ki Yakın Doğu'nun Hıristiyanları ve Ortadoğu'nun Müslümanları, uygarlıklar arasındaki yaşam-

sal karşılıklı etkileşim içerisinde özel bir çatışmanın şok etkisini üzerlerinde hissediyorlardı."⁸

Savaşın sonunda ve yılların ardından, Türkiye ve Yunanistan, aralarında karşılıklı güven, barış ve istikrara dayalı bir ortam yaratabilmişlerdir. Türk İstiklal Savaşının önderi Mustafa Kemal Atatürk, "Yurtta Sulh Cihanda Sulh" ilkesini Türk dış politikasının temel ilkesi olarak açıklamıştır. Gerçekten de iki ülke, geçmişin trajik olaylarını bir yana bırakarak, aralarında karşılıklı bir diyalog ortamı da yaratmışlardır. Nitekim Yunan silahlı kuvvetlerinin Türk anavatanına işgalci olarak gönderilmesi fikrinin sahibi olan Birinci Dünya Savaşı sırasındaki Yunanistan Başbakanı Eleftherios Venizelos, 1934 yılında Atatürk'ü Nobel Barış Ödülü'ne aday göstermiştir.⁹

Uluslararası ilişkilerde diyalog fikri yeni değildir. Dinlerarası diyalog bakımından bu düşünce 1964 yılına kadar geriye gitmektedir. Nitekim 1964 yılında Vatikan, "Dinlerarası Diyalog Papalık Konseyi"ni kurmuştur. Bu kuruluş, diğer dinleri daha iyi anlama, hoşgörü ve onlara saygı amacını gütmektedir. Gerçekten de birçok Papa, dinlerarası diya-

logun önemine değinmiştir. Bununla birlikte, Papa XVI. Benedict (Benoit XVI) İslam'ı küçük düşürücü beyanları, İslam Peygamberi Hazreti Muhammet'i terörist olarak gösteren karikatürlerin yayınlanması, İslam'ı karalayıcı filmler Müslüman Dünyada kuvvetli tepkilerle sebep olmuştur. Bu olaylar, Hıristiyan ve İslam Dünyaları arasında yapıcı bir diyalog için asla yardımcı olamaz. Öte yandan, dinlerarası diyalogun ancak din adamları arasında olabileceği gerçeğini de zihinlerde tutmak gerekmektedir. Bu konudaki bir güçlük de, Hıristiyan Dünyasının aksine, İslam Dünyasını bir bütün olarak temsil eden bir makamın ne de din adamları sınıfının İslam'da mevcut olmayışıdır. Ayrıca, diyalog sebebiyle, bir taraf, karşı tarafın inancını değiştirmesi beklentisi içinde olamaz. Bununla birlikte, böyle bir diyalog, karşılıklı anlayış için yararlı olacaktır. Uluslararası kuruluşlarda, diyalog fikri, dünya barış ve istikrarına katkıda bulunmak üzere 1980'li yıllar gibi erken bir dönemde dikkate alınmıştır. UNESCO'nun değişik etkinliklerinde diyalog düşüncesi vurgulanmıştır. Samuel P. Huntington'un uygarlıklar çatışması tezini ileri sürmesinin ardından 1990'lı yıllarda, birçok uluslararası kuruluş buna tepki

göstermiş ve ve kültürler ve uygarlıklar arasında diyalog önerisinde bulunmuştur. Nitekim 1998 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 1995 yılının Uluslararası Hoşgörü Yılı olarak ilan edilmiş olduğunu da anımsatarak, 2001 yılını Uygarlıklar arasında Diyalog Yılı olarak ilan etmiştir. Öte yandan, UNESCO, 2001 yılında Kültürel Çeşitlilik Evrensel Bildirgesi'ni kabul etmiştir. Bu çabalar, dünyada hüküm süren çeşitli kaygılar sebebi ile ortaya çıkmıştır: hoşgörüsüzlük, yabancı düşmanlığı, insan haklarına saygı gösterilmemesinden doğan sorunlar ve sanayileşmiş ülkelerdeki göçmen topluluklarının güçlükleri.

11 Eylül 2001 tarihinde New York ve Vaşington'daki terör saldırılarının hemen ertesinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu terörü en güçlü biçimde kınamış ve terörizm ile mücadele için uluslararası işbirliği çağırısında bulunmuştur. Daha ileri aşamada, Genel Kurul, 21 Kasım 2001 tarihinde

“Uygarlıklar arasında Diyalog için Küresel Gündem” konulu bir Karar Tasarısını kabul

etmiştir. Bu Karar Tasarısı, sözkonusu amaçla bir dizi önlemi içermektedir. Genel Kurul, ayrıca, kültürler ve uygarlıklar arasında diyalog için UNESCO'ya kilit bir rol vermiştir.

2005 yılında, UNESCO Genel Konferansı, Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Özendirilmesi Sözleşmesini kabul etmiştir. Bu Sözleşme, diğer şeyler meyanında, diyalogun önemini de vurgulamaktadır.

Diğer Uluslararası kuruluşlar da diyalog konusuna önem atfetmişlerdir. İslam Konferansı Teşkilatı 1990'lı yıllardan itibaren diyalog düşüncesini özendirmek amacıyla çeşitli toplantılar düzenlemiş ve BM Genel Kurulu çerçevesinde etkin biçimde çeşitli girişimlerde bulunmuştur.

Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGIT) da uygarlıklar arasında diyalog ile ilgili çeşitli etkinliklere katılarak öncü rol oynamışlardır.

Bazı ülkeler de konu ile ilgili olarak önemli roller üstlenmişlerdir. Örneğin, halkının büyük çoğunluğu Müslüman olmakla birlikte aynı zamanda siyasal ve ekonomik alanda ve toplum yaşamında Batı değerlerini de kabul etmiş ve Batı kurumlarının da üyesi bulunan Türkiye, bu alanda çok özel konuma sahip bir ülkedir. 11 Eylül 2001 terör saldırılarının hemen ertesinde, Türkiye, İstanbul'da İslam Konferansı Teşkilatı ve Avrupa Birliği arasında Ortak Forum düzenlemiştir. Dışişleri Bakanları düzeyindeki bu Forum, diyalog, barış, istikrar ve daha iyi bir anlayış konusunda çeşitli önlemler içeren İstanbul Deklarasyonu'nu kabul etmiştir. Bununla birlikte, Ortak Forum'un 2004 yılında yapılması gereken İzleme Toplantısı, Yunanistan ve Kıbrıslı Rumların Kıbrıslı Türklerin katılımı konusundaki itirazları dolayısı ile gerçekleştirilememiştir.

2004 yılında da İspanya Başbakanı Luis Rodriguez Zapatero ve Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın ortak sponsor oldukları "Medeniyetler İttifakı" girişimi Birleşmiş Milletler çerçevesinde ortaya çıkmıştır. Zapatero ve Erdoğan'ın Eş-Başkanlığında oluşan "Medeniyetler İttifakı", halihazırda Birleşmiş Milletler üyelerinin çoğunluğunun katılımı ile çeşitli projeleri gerçekleştirmektedir.

İran, Cezayir ve bazı Batı Avrupa ülkeleri ile bölgesel örgütlerden birçoğu da diyalog fikrini desteklemişler ve çeşitli etkinlikler düzenlemişlerdir.

Tüm bu gayretler, dünyada anlayış, hoşgörü, barış ve istikrara katkıda bulunmayı hedef almışlardır ve bunda da samimidirler. Bu gerçeğe rağmen, kültürler ve uygarlıklar arası diyalog yolunda mevcut engellere de göz atmamız gerekmektedir.

Halihazırda, bazı uyuşmazlıklar, Huntington'un haklı olduğu ve uygarlıklar çatışması tezine ilişkin görüşleri konusunda haklı gösterilebileceği izlenimini vermektedir. Örneğin, Ortadoğu uyuşmazlığı ve Filistin sorunu, Kıbrıs meselesi, Yukarı Karabağ sorunu ve Azerbaycan'ın ulusal topraklarının %20'sinin Ermenistan tarafından işgalinin hukuk dışı olarak sürdürülmesi ve Keşmir problemi, görünüşte, özleri bakımından uygarlıklar arasında çatışmalar olma özelliğini taşımaktadırlar. Bu sorunlar, kemikleşmiş ya da dondurulmuş sorunlardır. Batı'nın, taraflardan birine, haklı veya haksız olsun, koşulsuz desteği mevcuttur. Zira sözkonusu taraf, Hıristiyan dünyasına veya Hıristiyan-Yahudi uygarlığına mensuptur. Sorunun diğer tarafı ise İslam dünyasına mensuptur. Batı'nın görüşüne veya verdiği izlenime göre, bu sorunlar, Batı, Hıristiyan-Yahudi uygarlığına mensup tarafın görüşleri ve çıkarları doğrultusunda çözümlenmelidir. Açıkça görülüyor ki, adalet, hak ve hakkaniyet gözetilmediğinden, bu yaklaşımın sonucunda söz konusu sorunlar

dondurulmuş bir konuma gelerek bölgesel ve uluslararası barış ve istikrar için tehdit teşkil etmektedirler.

Gerçekten de bu uyuşmazlıklar aslında uygarlıklar arasında değildir. Örneğin Kıbrıs sorununu ele alırsak, Kıbrıslı Türkler mücadelelerinde tüm Müslüman ülkeler tarafından desteklenmemişlerdir. Aynı şeyi Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki uyuşmazlık için de söylemek mümkündür. Azerbaycan, Ermenistan ile mükemmel ilişkileri bulunan İran dahil, tüm İslam Dünyası tarafından tamamen desteklenmemiştir.

Öte yandan, Huntington'un tezi gibi Batı'da ileri sürülen bazı görüşler tehlikeli ve tehdit edici nitelikte görüldüğü gibi, bunların Müslüman ve Hıristiyan Dünyaları arasında bölünmeyi hedef alarak, bu iki Dünya arasında aşılması mümkün olmayan bir uçurum mevcut olduğuna da işaret ettiği şeklinde değerlendirmelere yol açmaktadır.

Uygarlıklar arasında sağlıklı bir diyalogun önünde kuşkusuz başka engeller de vardır. Önyargılar ve hoşgörüsüzlük yabancı düşmanlığı ve ırkçılığın temel sebepleri olamaz. İslam ve terörizmi aynı nitelikte görmek sadece önyargılarla değil, aynı zamanda bilgi eksikliği ile de ilgilidir. Bu bakımdan, diyalog kuşkusuz, halklar arasında daha iyi bir karşılıklı anlayışa yol açacaktır.

Bununla birlikte, önyargılar, uygarlıklar arasındaki yanlış anlamaların da tek sebebi olmazlar. Bunlar ayrıca, halklar ve kültürler arasında ahenk için engel de teşkil edemezler. Dünya halkları için iyi bir ahengin yaratılması yolunda güçlülere sebep olan başka unsurlar da mevcuttur. Bugün dünyamızda, gelecekte küresel barış ve istikrarı tehdit edebilecek nitelikte çok miktarda problem var olduğunu söyleyebiliriz. Büyük bir mozaığın sadece bir bölümüne odaklanmak ve fotoğrafı bir bütün

olarak görmeyi ihmal etmek mümkün değildir. Örneğin, demokrasi ve insan hakları savunulduğunda, yolsuzluk ve kötü yönetim eleştirildiğinde, bir toplumun ekonomik ve sosyal gelişmişlik düzeyini dikkate almak genellikle unutulmakta veya ihmal edilmektedir. Kalkınmış olan dünya, bugünkü demokrasi aşamasına ve ekonomik ve sosyal gelişmeye zahmetli çabalar ve uzun bir tarihi sürecin sonunda erişmiş oldukları gerçeğini kabul etmelidir. ABD Başkanı Barack Obama da, ABD'nin tek başına, ülkeleri istibdat yönetiminden kurtarabileceğine inananlardan kuşku duyulması gerektiğini, zira demokrasinin yerel uyanışın bir sonucu olduğunu vurgulamıştır.¹⁰

Demokrasi ve insan hakları Batı tarafından gündeme getirildiğinde, gelişmekte olan ülkelerde veya İslam Dünyasında her zaman güçlü bir tepki ile karşılaşıldığını anımsatmak istiyorum. Batı'nın bu gayretleri, ülkeleri istikrarsızlaştırmak yolunda girişimler olarak değerlendirilmektedir.

İngiliz tarihçisi Eric Hobsbawm Batı'nın bu politikasını insan hakları emperyalizmi olarak nitelendirmektedir. Hobsbawm, bu konuda şunları da söylemektedir:

“Uyarlanmasının ve yerleştirilmesinin kabulünü mümkün kılacak yerel koşulların önceden mevcut olmaması halinde, değerlerin ve kurumların yayılması, dışarıdan bir kuvvet tarafından birden bire empoze edilerek, gerçekleştirilemez. Demokrasi, Batı değerleri ve insan haklarının kabulü, yararları derhal açık biçimde görülen ve herkes tarafından kullanılabilme ve aynen kabul etme bakımından sorun teşkil etmeyen teknolojilerin dışarıdan alınmasına benzemez.”¹¹

Küreselleşmeden ve hatta bölgesel ve küresel ekonomik entegrasyondan sıkça söz edildiği

bir dönemde, kutsal ve yüce bir kavram olan insan hakları, ülkeleri etnik özellikleri dolayısı ile bölmek ve istikrarsızlaştırmak amacıyla siyasal ve ekonomik çıkarlar için kullanılamaz.

Dünya halkları arasında ahenk ve diyalog yolunda mevcut kültürel ve dini engellere ek olarak, ekonomik ve sosyal kalkınmadan kaynaklanan başka engeller de vardır.

Adil bir dünya düzeni tartışılmaz bir idealdir. Bununla birlikte, dünyada egemen olan mevcut ekonomik ve sosyal düzen karşısında, uluslararası kuruluşlar tarafından önerilen diyalog fikri yeterli değildir. Kuşkusuz, kültürler ve uygarlıklar arasında diyalog tüm düzeylerde desteklenmelidir. Ancak, buna ek olarak, dünya toplumu, tüm insanlığın çıkarları için, insanlığın karşılaştığı mevcut ve ortak sorunları tanımalı ve bunlar için çözümler bulmalıdır.

Bir az önce bir bütün olarak insanlığın karşılaştığı çok sayıda soruna değinmiştim. Birleşmiş Milletler Teşkilatının istatistiklerine göre, dünya nüfusu 2050 yılında 8.918,7 milyar olacaktır. Kalkınmış ülkelerin nüfusu 1.219,7 milyar ve gelişmekte olan ülkelerin nüfusu da 7.699,0 milyar olacaktır. Yine Birleşmiş Milletler istatistiklerine göre, halen, 6,5 milyar olan toplam dünya nüfusunun 3 milyarlık bölümü günde bir doların altında bir gelirle yaşamak durumundadır.

Küreselleşmenin etkilerine gelince, kalkınmakta olan ülkeler, gelişmiş ülkelerin zenginleşmesine daha çok katkıda bulunmaktadır. Bu gerçek ışığında, küreselleşmenin olumsuz etkilerini azaltmak ve olumlu yansımalarını azamileştirmek amacıyla yönelik bir strateji benimsemek uygun olacaktır.

Doğal olarak, enformasyon ve teknolojiye erişim alanında da dengesizlikler mevcut olduğu dikkate alınmalıdır.

Dünya nüfusunun %20'sinin dünya gelirlerinin %85'ine sahip olduğunu da burada eklemeliyiz.

Son 30 yıl içerisinde, küreselleşme süreci, dünya halkları arasında bir gelir dengesizliğine sebep olmuş, Dünya Bankası raporlarında da belirtildiği gibi, mevcut durumu daha da kötüleştirmiştir.

Küreselleşme süreci kaçınılmazdır. Bununla birlikte, aynı zamanda, çoğulculuğu ve kültürel çeşitliliği de gerekli kılan bu sürecin olumlu yönlerine ve yararlarına odaklanmak zorunluluğu mevcuttur. Küreselleşmenin olumsuz sosyal etkileri, Pierre Bourdieu, Jacques Derrida ve Michel Foucault gibi sosyolog ve filozoflar tarafından da eleştirilmiştir. Sonuç olarak, küreselleşmenin sosyal boyutuna özel bir dikkat gösterilmesi değer taşımaktadır.

Mevcut küresel sorunlara barışçı çözümler bulunamadığı takdirde, uluslararası terörizm, yasadışı göç ve uyuşturucu kaçakçılığının sebep olduğu tehditleri bertaraf etmek maalesef mümkün olmayacaktır. Bu nedenle, gelişmiş ülkeler, mevcut küresel sorunlara çözüm bulmak için gayret sarf etmek zorundadırlar. Aksi takdirde, geri kalmışlık ve yoksulluktan kaynaklanan tehditler onlara karşı yönlendirilmiş olacaktır. Gelişmiş ülkeler, fildişi kulelerinde hareketsiz kalamazlar.

Bu çerçevede, altını çizmek istediğim diğer bir önemli sorun da fanatizmin bertaraf edilmesi için nitelikli eğitimin zorunlu olduğu hususudur. Bu alanda UNESCO'nun üzerine düşen önemli bir rol mevcuttur.

Öte yandan, uluslararası ticarete de sorunlar ve adaletsizlikler vardır. Kalkınmış ülkeler, serbest uluslararası ticaretin önündeki

engellerin kaldırılması yolunda diğer ülkeler üzerinde baskı yapmakta, ayrıca özelleştirme ve liberalizasyon konusunda da telkinlerde bulunmaktadır. Bununla birlikte kalkınmış ülkeler sahip oldukları avantajları korumak eğilimindedirler. Böylece, gelişmiş ülkeler, kalkınmakta olan ülkelerin, uluslararası ekonomik ve ticari ilişkilerde tekstil, tarım ve hizmetler gibi sektörlerdeki avantajlarını bir yana bırakmakta veya görmezlikten gelmekte, ancak fikri mülkiyet haklarını vurgulamaktadırlar. Kalkınmakta olan ülkelere uluslararası ticaretteki tüm engelleri kaldırmaları önerilirken, bu ülkeler, ihracatlarında gelişmiş ülkeler tarafından uygulanan koruyucu engeller ve önlemler ile karşılaşmaktadırlar. İşte bu sebeptir ki adil bir dünya düzeni bir zorunluluktur ve bu olmaksızın kültürler ve uygarlıklar arasında diyalog kendisinden beklenen rolü oynayamaz. Gelişmiş ülkeler, ayrıca, ağır borç ödeme yükü altında ezilen ülkelere yardım etmek zorundadırlar. Bütün bunlar yapılmadan, insan haklarına ve hukukun üstünlüğüne dayalı bir demokratik sistem gerçekleştirilemez. Söz konusu bu durum dolayısıyla Dünya Ticaret Örgütü'ne (WTO), Dünya Bankasına ve Uluslararası Para Fonu'na (IMF) yöneltilen eleştiriler ciddi biçimde dikkate alınmalıdır.

Daha önce de değinildiği gibi, Filistin ve Ortadoğu sorunu, Kıbrıs meselesi, Karabağ ve yasadışı biçimde işgal edilmiş Azeri toprakları sorunu ve Keşmir problemi gibi dondurulmuş sorunların çözümü, halklar arasında diyaloga büyük ölçüde katkıda bulunacak ve dolayısıyla ile dünyada barış ve istikrarın sağlanması üzerinde büyük olumlu yansımaları olacaktır.

Diyalog, kaynağını tarihten alan kaçınılmaz bir fenomendir. Uyuşmazlıkların mevcudiyetine rağmen, halklar, kültürler ve uygarlıklar arasında her zaman karşılıklı bir değişim ve diyalog mevcut olmuştur. Küreselleşme için de aynı şeyi söyleyebiliriz. Avrupa ve Asya

(özellikle Çin ve Hindistan) arasında her zaman temaslar ve ticaret olagelmıştır. Tarihi ipek yolu bu gerçeği anımsatmaktadır. Yeni deniz yollarının bulunmasından ve coğrafi keşiflerin ardından, özellikle, Kuzey ve Güney Amerika'da Avrupalıların yerleşimi ile küreselleşme yeni bir ivme kazanmıştır. Günümüzün dünyasında teknolojik ilerlemeler bu süreci hızlandırmıştır. Fransız tarihçisi Fernand Braudel'e göre, Batı Avrupa, bir şans eseri olarak, Batı'nın böyle büyük bir atılım gerçekleştirmesi yolunda coğrafi, jeopolitik, ideolojik ve insani altyapı unsurlarına sahip olmuştur. Bununla birlikte, günümüzde, Batı'nın üstünlüğü, Asya'da Çin ve Hindistan ve ayrıca

Rusya, Brezilya ve dünyada diğer yeni beliren bazı ekonomiler dolayısı ile tetrici ve göreceli olarak azalmaktadır.

Sonuç olarak, diyalogun her zaman için yararlı olacağını söyleyebiliriz. Ancak, mevcut siyasal, ekonomik ve kültürel engelleri ve güçlükleri de zihinlerde tutmak gerekmektedir.

Bununla birlikte, insanlığın, çok zaman ve zahmetli gayretlere gereksinme duyulmasına rağmen, tüm bu sorunlara bir son vermek için gerekli olgunluğa sahip olduğunu düşünüyorum.

DİPNOTLAR

- 1 Bernard Lewis, The Middle East in World Affairs, 1957 yılında John Hopkins Üniversitesinde yapılan bir Konferansa sunulan tebliğ, From Babel to Dragomans Interpreting the Middle East, Phoenix, London 2004, sayfa 287-296.
- 2 Bernard Lewis, The Middle East and the West, Indiana University Press, Bloomington 1994, sayfa 135.
- 3 Numan Hazar, Uluslararası Politika ve Uygarlıklar, Uluslararası Stratejik Araştırma Kurumu (USAK), Ankara, 2009.
- 4 Samuel P. Huntington, The Clash of Civilizations, Foreign Affairs, New York, Volume 7, No.3, 1993.
- 5 Samuel P. Huntington, The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order, Simon&Schuster UK Ltd., 1996, London.
- 6 Bernard Lewis, The Middle East in World Affairs, From Babel to Dragomans Interpreting the Middle East, Phoenix, London, 2004, s. 287-296.
- 7 Bernard Lewis, The Middle East and the West, Indiana University Press, Bloomington, 1994, s. 135.
- 8 Arnold J Toynbee, The Western Question in Greece and Turkey, A Study in the Contact of Civilisations, Constable and Company Ltd., London-Bombay-Sydney, 1922 s. 107-148. Sözkonusu kitabın Türkçe çevirisi 2007 yılında Yeditepe Yayınevi tarafından ‘ Türkiye’de ve Yunanistan’da Batı Meselesi-Medeniyetlerin Temas Noktasında bir Çalışma ‘ başlığı ile yayınlanmıştır.
- 9 “Nomination Database-Peace,” Nobelprize.org.
- 10 Barack Obama, The Audacity of Hope, Thoughts on Reclaiming th American Dream, Vintage Books, New York, 2006, s. 374.
- 11 Eric Hobsbawm, Globalisation, Democracy and Terrorism, Abacus, London, 2011, s. 10-11.

ORSAM RAPORLARI

ORSAM Rapor No: 1 Mart 2009 Deniz Haydutluğu ile Mücadele ve Türkiye'nin Konumu: Somali Örneği (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 12 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 2 Şubat 2010 Rusya Federasyonu'nun Bakışı: Irak Faktörünün Türkiye'nin Ortadoğu Politikasına Etkisi (1990-2008) (Tr - Rus)	ORSAM Rapor No: 21 Kasım 2010 Irak'tan İrağa: 2003 Sonrası Irak'tan Komşu Ülkelere ve Türkiye'ye Yönelik Göçler (Tr)	ORSAM Rapor No: 30 Şubat 2011 Kerkük'te Mülk Anlaşmazlıkları: Saha Araştırmasına Dayalı Bir Çalışma (Tr)
ORSAM Rapor No: 2 Nisan 2009 60. Yılında Nato ve Türkiye (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 13 Şubat 2010 7 Mart 2010 Irak Seçimleri Öncesi Şii Kökenli Parti ve Seçmenlerin Politik Davranışlarının Analizi (Tr)	ORSAM Rapor No: 22 Ocak 2011 Türkiye-Yemen İlişkileri ve Yemen'deki Türkiye Algısı (Tr - Eng - Ar)	ORSAM Rapor No: 31 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 7 Mart 2011 Afganistan ve Pakistan'da Yaşanan Gelişmeler ve Uluslararası Güvenliğe Etkileri (Tr)
ORSAM Rapor No: 3 Mayıs 2009 Irak'ın Kilit Noktası: Telafer (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 14 Şubat 2010 Seçim Öncesi Irak'ta Siyasal Durum ve Seçime İlişkin Beklentiler (Tr)	ORSAM Rapor No: 23 Ocak 2011 Katar-İrak-Türkiye-Avrupa Doğal Gaz Boru Hattı Projesi Mümkün mü? (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 32 Mart 2011 Suudi Arabistan'da Şii Muhalefet Sorunu ve Etkileri (Tr)
ORSAM Rapor No: 4 Temmuz 2009 2009 Lübnan Seçimleri: Kazananlar, Kaybedenler ve Türkiye (Tr)	ORSAM Rapor No: 15 Mart 2010 Orsam Heyetinin 7 Mart 2010 Irak Seçimlerine İlişkin Gözlem Raporu (Tr)	ORSAM Rapor No: 24 Ocak 2011 Kuveyt Emirliği: Savaş ve Barış Arasındaki El Sabah İktidarı ve Türkiye ile İlişkiler (Tr)	ORSAM Rapor No: 33 Mart 2011 Irak'ta Türkmen Varlığı (Tr)
ORSAM Rapor No: 5 Ağustos 2009 Türkiye-Lübnan İlişkileri: Lübnanlı Dinsel ve Mezhepsel Grupların Türkiye Algılaması (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 16 Nisan 2010 Oman Sultanlığı: Arap Yarımadasında Geleneksel ile Modernite Arasında Bir Ülke (Tr)	ORSAM Rapor No: 25 Ocak 2011 Hukuki ve Siyasi Yönleriyle Güvenlik Konseyi'nin İran Ambargosu (Tr)	ORSAM Rapor No: 34 Mart 2011 Irak'ta Türkmen Basını (Tr - Ar)
ORSAM Rapor No: 6 Kasım 2009 Tuzhurmatu Türkmenleri: Bir Başarı Hikayesi (Tr - Eng - Ar)	ORSAM Rapor No: 17 Nisan 2010 7 Mart 2010 Irak Parlamento Seçim Sonuçlarının ve Yeni Siyasal Denklem Değerlendirilmesi (Tr)	ORSAM Rapor No: 26 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 5 Şubat 2011 Kırgızistan'da Son Gelişmeler: Dün, Bugün, Yarın (Tr - Rus)	ORSAM Rapor No: 35 Mart 2011 Irak'ta Mevcut Siyasi Durum ve Önemli Siyasi Gelişmeler (Tr)
ORSAM Rapor No: 7 Kasım 2009 Unutulmuş Türkmen Diyanı: Diyala (Tr - Eng - Ar)	ORSAM Rapor No: 18 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 3 Mayıs 2010 Komşuluktan Stratejik İşbirliğine: Türk-Rus İlişkileri (Tr - Rus)	ORSAM Rapor No: 27 Şubat 2011 Mısır Devriminin Ayak Sesleri: Bir Devrin Sonu mu? (Tr)	ORSAM Rapor No: 36 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 1 Mart 2011 Eu's Water Framework Directive Implementation in Turkey: The Draft National Implementation Plan (Eng)
ORSAM Rapor No: 8 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 1 Aralık 2009 Karadeniz'in Bütünleşmesi İçin Abhazya (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 19 Eylül 2010 Türkiye'ye Yönelik Türkmen Göçü ve Türkiye'deki Türkmen Varlığı (Tr)	ORSAM Rapor No: 28 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 6 Şubat 2011 Uluslararası Deniz Hukukunda Kıyı Devletlerinin Gemilere El Koyma Yetkisinin Sınırları: Gürcistan'ın Karadeniz'de Seyreden Gemilere El Koyması (Tr)	ORSAM Rapor No: 37 Mart 2011 Tunus Halk Devrimi ve Sonrası (Tr)
ORSAM Rapor No: 9 Ocak 2010 Yemen Sorunu: Bölgesel Savaşa Doğru mu? (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 20 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 4 Ekim 2010 Kırgızistan'da Mevcut Durum, İktidar Değişiminin Nedenleri ve Kısa Vadeli Öngörüler (Tr)	ORSAM Rapor No: 29 Şubat 2011 Tunus Halk Devrimi ve Türkiye Deneyimi (Tr)	ORSAM Rapor No: 38 Mart 2011 Libya Savaşı, Uluslararası Müdahale ve Türkiye (Tr)
ORSAM Rapor No: 10 Yemen İç Savaşı: İktidar Mücadelesi, Bölgesel Etkiler ve Türkiye ile İlişkiler (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 11 Şubat 2010 Unutulan Türkler: Lübnan'da Türk Varlığı (Tr - Eng - Ar)		ORSAM Rapor No: 39 Mart 2011 Tarihten Günümüze Libya (Tr)

ORSAM Rapor No: 40 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 2 Mart 2011 İklim Değişiminin Güvenlik Boyutu ve Ortadoğu'ya Etkileri (Tr)	ORSAM Rapor No: 49 Mayıs 2011 Orsam Söyleşileri - 2 Irak Türkmenleri-1 (Tr)	ORSAM Rapor No: 58 Temmuz 2011 Karikatürlerin Dilinden 12 Haziran 2011 Türkiye Genel Seçimlerinin Ortadoğu'daki Yansımaları (Tr)	ORSAM Rapor No: 68 Eylül 2011 Karikatürlerde Usame Bin Ladin Operasyonu ve Yankıları (Tr)
ORSAM Rapor No: 41 Mart 2011 Karikatürlerin Dilinden Irak'ı Anlamak-1 (Tr)	ORSAM Rapor No: 50 Mayıs 2011 Orsam Söyleşileri - 3 Iraklı Kürt Yetkililer, Akademisyenler ve Gazeteciler-1 (Tr)	ORSAM Rapor No: 59 Temmuz 2011 Karikatürlerin Dilinden Irak'ı Anlamak - 2 (Tr)	ORSAM Rapor No: 69 Eylül 2011 Karikatürlerin Dilinden Irak'ı Anlamak - 4 (Tr)
ORSAM Rapor No: 42 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 3 Nisan 2011 Nil Nehri Havzasının Hidropolitik Tarihi ve Son Gelişmeler (Tr)	ORSAM Rapor No: 51 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 8 Mayıs 2011 75. Yılında Montrö Boğazlar Sözleşmesi Karadeniz'in Değişen Jeopolitiği Çerçevesinde (Tr)	ORSAM Rapor No: 60 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 6 Temmuz 2011 Mekong Nehri Suları Üzerinde İşbirliği ve İhtilaf (Tr-Eng)	ORSAM Rapor No: 70 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 10 Eylül 2011 XXI. Yüzyılda Rusya ve Türkiye'nin İran Politikaları (Tr - Rus)
ORSAM Rapor No: 43 Nisan 2011 Kuzey Irak'ın Sosyal-Siyasal Yapısı ve Kürt Bölgesel Yönetimi'nin Türkiye ile İlişkileri (Tr)	ORSAM Rapor No: 52 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 9 Mayıs 2011 Afganistan ve Bölgesel Güvenlik (Ortadoğu, Orta ve Güney Asya, Rusya Federasyonu) (Tr - Rus)	ORSAM Rapor No: 61 Temmuz 2011 Antalya'da 1-2 Haziran 2011 Tarihlerinde Gerçekleşen "Suriye'de Değişim Konferansı" nın Tam Deşifresi (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 71 Eylül 2011 Gazze Sorunu: İsrail Ablukası, Uluslararası Hukuk, Palmer Raporu ve Türkiye'nin Yaklaşımı (Tr)
ORSAM Rapor No: 44 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 4 Nisan 2011 Meriç Nehri Havzası Su Yönetimi'nde "Uluslararası İşbirliği" Zorunluluğu (Tr)	ORSAM Rapor No: 53 Mayıs 2011 Madagaskar: Bağımsızlığın 50. Yılında Kazanımlar, Kaçan Fırsatlar ve Türkiye ile İlişkiler (Tr)	ORSAM Rapor No: 62 Ağustos 2011 Karikatürlerin Dilinden Irak'ı Anlamak - 3 (Tr)	ORSAM Rapor No: 72 Eylül 2011 Ortadoğu Ülkelerine Dair İstatistikler (Tr)
ORSAM Rapor No: 45 Nisan 2011 Suriye'de Demokrasi mi İç Savaş mı? : Toplumsal-Siyasal Yapı, Değişim Senaryoları ve Sürecin Türkiye'ye Etkisi (Tr)	ORSAM Rapor No: 54 Mayıs 2011 Iraklı Grupların Temel Siyasi Sorunlara Bakışı ve Türkiye İle İlişkiler: Saha Araştırmasına Dayalı Bir Çalışma (Tr)	ORSAM Rapor No: 63 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 7 Ağustos 2011 Görünmez Stratejik Kaynak: Sınırşan Yeraltı Suları (Tr)	ORSAM Rapor No: 73 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 11 Ekim 2011 Anadolu Etki Alanı (Tr-Eng)
ORSAM Rapor No: 46 Mayıs 2011 Suriye'de İktidar Mücadelesi, Uluslararası Toplumun Tepkisi ve Türkiye'nin Konumu (Tr)	ORSAM Rapor No: 55 Haziran 2011 Suriye Muhalefeti'nin Antalya Toplantısı: Sonuçlar, Temel Sorunlara Bakış ve Türkiye'den Beklentiler (Tr)	ORSAM Rapor No: 64 Ağustos 2011 AK Parti'nin 12 Haziran 2011 Genel Seçimlerindeki Zaferi (Tr - Ar)	ORSAM Rapor No: 74 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 12 Ekim 2011 Ukraine in Regress: The Tymoshenko Trial (Eng)
ORSAM Rapor No: 47 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 5 Mayıs 2011 Türkiye-Suriye İlişkileri: Sınırşan Sularda Örnek İşbirliği Olarak Asi Dostluk Barajı (Tr)	ORSAM Rapor No: 56 Haziran 2011 Seçimler ve Ak Parti'nin Tecrübesi (Tr - Ar)	ORSAM Rapor No: 65 Ağustos 2011 Karikatürlerin Dilinden Arap Baharı - 1 (Tr)	ORSAM Rapor No: 75 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 13 Ekim 2011 Kazaklar ve Kazakistanlılar (Tr)
ORSAM Rapor No: 48 Mayıs 2011 Orsam Söyleşileri - 2 Iraklı Araçlar, Azınlıklar ve Akademisyenler-1 (Tr)	ORSAM Rapor No: 57 Haziran 2011 12 Haziran 2011 Türkiye Genel Seçimlerinin Ortadoğu Ülkelerindeki Yansımaları (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 66 Ağustos 2011 Karikatürlerin Dilinden Libya İç Savaşı ve Uluslararası Müdahale - 1 (Tr)	ORSAM Rapor No: 76 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 14 Ekim 2011 İtalya'da Unutulmuş Türk Varlığı: Moena Türkleri (Tr - It)
		ORSAM Rapor No: 67 Ağustos 2011 Somali: Bir Ulusun Yok Oluşu ve Türkiye'nin İnsani Yardım Girişimi (Tr)	ORSAM Rapor No: 77 Ekim 2011 ABD'nin Çekilmesinin Ardından Irak Politikasının Bölgesel, Küresel Etkileri ve Türkiye'ye Yansımaları (Tr)

ORSAM Rapor No: 78 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 8 Ekim 2011 Türkiye'de ve İsrail'de Yapay Sulak Alanlar ile Atıksu Arıtımı ve Atıksuyun Sulama Amaçlı Olarak Tekrar Kullanımı (Tr)	ORSAM Report No: 87 Kasım 2011 Turkmen in Iraq and Their Flight: A Demographic Question? (Eng)	ORSAM Rapor No: 98 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 17 Ocak 2012 Kırgızistan'da Cumhurbaşkanlığı Seçimi ve Türkiye ile İlişkilerine Etkisi (Tr)	ORSAM Rapor No: 107 Şubat 2012 Uluslararası Hukuk ve Irak Anayasası Açısından Azınlıkların İnsan Hakları (Tr)
ORSAM Rapor No: 79 Ekim 2011 Yaklaşan Seçim Öncesi Tunus'ta Siyasal Denklemeler (Tr)	ORSAM Rapor No: 88 Kasım 2011 Irak'ta Bektaşılık (Türkmenler – Şebekler – Kakailer) (Tr)	ORSAM Rapor No: 99 Ocak 2012 Türk Siyasal Partilerinin Hatay'daki Suriyeli Sığınmacılar Konusundaki Açıklamaları ve Hatay'daki Siyasi Parti Tem- silcileri ile Hareketlerin Suriye Olaylarına Yaklaşımları (Mart-Aralık 2011) (Tr)	ORSAM Rapor No: 108 Şubat 2012 Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nın (EİT) Geleceği (Tr - Eng)
ORSAM Rapor No: 80 Ekim 2011 Karikatürlerin Dilinden Irak'ı An- lamak - 5 (Tr)	ORSAM Rapor No: 89 Kasım 2011 Değişim Sürecindeki Fas Monarşisi: Evrim mi? Devrim mi? (Tr)	ORSAM Rapor No: 100 Ocak 2012 Irak İstatistikleri (Tr)	ORSAM Rapor No: 109 Şubat 2012 Türkiye'nin Yükselişi ve "Bric" Bölgesi (It)
ORSAM Rapor No: 81 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 15 Ekim 2011 Büyük Güçlerin Afganistan Politikaları (Tr-Eng)	ORSAM Rapor No: 90 Kasım 2011 Arap Dünyasının İstisnai Krallığı: Yerel Aktörler ve Arap-İsrail Uyuşmazlığı Çerçevesinde Ürdün Krallığı'nın Demokratikleşme Deneyimleri (Tr-Eng)	ORSAM Rapor No: 101 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 11 Ocak 2012 Emniyetli İçme Suyu ve Sanita- syon Hakkı (Tr)	ORSAM Rapor No: 110 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 13 Mart 2012 İran'da Su Kaynakları ve Yönetimi (Tr)
ORSAM Rapor No: 82 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 16 Ekim 2011 Bölge Devletlerinin Perspektifin- den Afganistan (Tr-Eng)	ORSAM Rapor No: 91 Aralık 2011 Türkiye ve Arap Birliği'nin Suriye'ye Yaptırım Kararları ve Olası Sonuçları (Tr)	ORSAM Rapor No: 102 Ocak 2012 Irak Hangi Şartlarda, Nasıl Par- çalanabilir?: En Kötüye Hazırlıklı Olmak (Tr – Eng)	ORSAM Rapor No: 111 Mart 2012 Suriye Kürt Muhalefetine Eleştirel Bir Bakış (Tr)
ORSAM Rapor No: 83 Kasım 2011 Suriye'de Değişimin Ortaya Çıkardığı Toplum: Suriye Türk- menleri (Tr)	ORSAM Rapor No: 92 Aralık 2011 Irak'ta İhtilafı Bölgelerin Durumu (Tr)	ORSAM Rapor No: 103 Ocak 2012 Irak'ta Petrol Mücadelesi: Çok Uluslu Şirketler, Uluslararası Anlaşmalar ve Anayasal Tartışmaların Işığında Bir Analiz (Tr)	ORSAM Rapor No: 112 Mart 2012 İran İslam Cumhuriyetinde Anayasal Sistem ve Siyasi Partiler (Tr)
ORSAM Rapor No: 84 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 9 Kasım 2011 Somali'nin Açlık Felaketi: "Siyasi Kuraklık" mı Yoksa Doğal Afet mi? (Tr-Eng)	ORSAM Report No: 93 ORSAM Water Research Pro- gramme Report: 10 December 2011 Turkey and Wfd Harmonization: A Silent, But Significant Process (Eng)	ORSAM Rapor No: 104 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 12 Şubat 2012 Sınıraşan Akiferler Hukuku Taslak Maddeleri Üzerine Bir Değerlendirme (Tr – Eng)	ORSAM Rapor No: 113 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 18 Nisan 2012 Mongolia: A Developing Democ- racy and a Magnet for Mining (Eng)
ORSAM Rapor No: 85 Kasım 2011 Suriye Politik Kültüründe Tarihsel Pragmatizm, Beşar Esad Dönemi Suriye Dış Politikası ve Türkiye- Suriye İlişkileri (Tr)	ORSAM Rapor: 94 Aralık 2011 Türkiye-Fransa Krizinde Algının Rolü: Fransızların Türkiye Algısı (Tr)	ORSAM Rapor No: 105 Şubat 2012 Irak Hukuk Mevzuatında Azınlıkların Siyasal Hakları (Tr)	ORSAM Rapor No: 114 Nisan 2012 Karikatürlerle Suriye Sorununu Anlamak - 8 (Tr)
ORSAM Rapor No: 86 Kasım 2011 Geçmişten Günümüze Irak Türk- men Cephesi'nin Yapısı ve İdari Durumu (Tr)	ORSAM Rapor No: 95 Aralık 2012 Karikatürlerle Arap Baharı – 2 (Tr)	ORSAM Rapor No: 106 Şubat 2012 Irak Hukuk Mevzuatında Azınlıkların Siyasal Hakları (Tr)	ORSAM Rapor No: 115 Nisan 2012 Suriye'de Güvenli Bölge Tartışmaları: Türkiye Açısından Riskler, Fırsatlar ve Senaryolar (Tr - Eng)

<p>ORSAM Rapor No: 117 Nisan 2012 Musul'a Yatırım Geleceği Yatırım Demektir (Tr - Eng)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 125 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 23 Temmuz 2012 Rusya'nın Ortadoğu Politikası (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 133 Kasım 2012 Irak Kürdistan Bölgesi'nde Mu- halefetin Doğuşu ve Geleceği (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 141 Aralık 2012 Irak'ta Türkmen Eğitiminin Durumu (Tr)</p>
<p>ORSAM Rapor No: 118 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 19 Mayıs 2012 Ukrayna - Türkiye Ticari - Eko- nomik Münasebetlerinin Analizi (Tr - Rus)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 126 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 16 Temmuz 2012 Yeni Çerçeve Su Kanunu'na Doğru: Su Kanunu Taslağı Üzerine Notlar (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 134 Kasım 2012 Irak Çerkesleri (Tr - Eng)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 142 Ocak 2013 President Obama's Second Term: Domestic and Foreign Challenges (Eng)</p>
<p>ORSAM Rapor No: 119 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 20 Mayıs 2012 Bölgesel Gelişimin Trend ve Senaryolarının Araştırılmasındaki Araç: Jeopolitik Dinamikler (Tr - Rus)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 127 Ağustos 2012 Suriye'de Kürt Hareketleri (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 135 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 27 Kasım 2012 Türkiye'nin Eski Sovyet Cum- huriyetleriyle Münasebetlerinin Özellikleri (Tr - Rus - Eng)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 143 Ocak 2013 2012 Irak Değerlendirmesi ve Irak Kronolojisi (Tr)</p>
<p>ORSAM Rapor No: 120 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 21 Mayıs 2012 Kazakistan Siyasi Sisteminin Gelişimi: 2012 Parlamento Seçimleri (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 128 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 24 Eylül 2012 Günümüz Şartlarında Türkiye - Belarus Ekonomik Münas- ebetlerinin Gelişimi (Tr - Rus - Eng)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 136 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 28 Kasım 2012 Türk-Ukrayna İlişkilerinde Ente- grasyon Faktörü Olarak Türk-Kırım Münasebetleri (Tr - Rus)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 144 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 17 Ocak 2013 ORSAM Su Söyleşileri 2011 (Tr - Eng)</p>
<p>ORSAM Rapor No: 121 Mayıs 2012 Musul'da Yerel Siyaset ve Irak Siyasetinde Yeni Dinamikler (Saha Çalışması) (Tr - Eng - Ger)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 129 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 25 Eylül 2012 Belarus-Türkiye: Devletlerarası İşbirliğinin Pozitif Dinamikleri (Tr - Rus - Eng)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 137 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 29 Aralık 2012 Belarus'un Enerji Politikası ve Belarus'un Rusya ve AB ile En- erji Alanında Geliştirdiği İşbirliği (1992-2011) (Tr - Rus)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 145 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 18 Ocak 2013 ORSAM Su Söyleşileri 2012 (Tr - Eng)</p>
<p>ORSAM Rapor No: 122 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 15 Mayıs 2012 Irak'ta Su Kaynakları Yönetimi (Tr - Eng)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 130 Kasım 2012 Suriye Çerkesleri (Tr - Eng)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 138 Aralık 2012 Birlik mi, PYD'nin Güç Gösterisi mi? Erbil Anlaşmasından Sonra Suriye Kürt Dinamikleri (Tr)</p>	<p>Rapor No: 146 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 30 Ocak 2013 2013 Yılında Avrasya: Siyasi ve Ekonomik Analiz (Eng)</p>
<p>ORSAM Rapor No: 123 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 22 Haziran 2012 Küresel Göç ve Avrupa Birliği ile Türkiye'nin Göç Politikalarının Gelişimi (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 131 Kasım 2012 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 26 "Üçüncü Dalga": Postmoderniz- min Jeopolitiği (Tr - Eng)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 139 Aralık 2012 Suriye'de Kürtler Arası Dengeler, Rejim Muhalifleri ve Türkiye: Çatışma-İstikrar Ayrımındaki İlişkiler Örüntüsü (Tr - Eng)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 147 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 31 Ocak 2013 Kültürler Arası Diyalog: İdil Ural Bölgesinden Büyük Litvanya Knezliğine Belarus-Litvanya Tatarları (Tr - Rus)</p>
<p>ORSAM Rapor No: 124 Temmuz 2012 Türkiye Afrika'da: Eylem Planının Uygulanması ve Değerlendirme On Beş Yıl Sonra (Tr - Eng - Fr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 132 Kasım 2012 Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun Kerkük Ziyareti (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 140 Aralık 2012 Kuzey Irak'ta İç Siyasal Dengeler ve Stratejik İttifak'ın Geleceği (Tr - Eng)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 148 Ocak 2013 Uluslararası Politika ve Uyarlıklar (Uyarlıklar Çatışması ve Diyalog) (Tr - Eng)</p>

AKADEMİK KADRO

Hasan Kanbolat	ORSAM Başkanı
Prof. Dr. Meliha Benli Altunışık	ORSAM Ortadoğu Danışmanı, ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
Doç. Dr. Hasan Ali Karasar	ORSAM Danışmanı, The Black Sea International Koordinatörü - Bilkent Üniversitesi
Doç. Dr. Tanık Oğuzlu	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Uluslararası Antalya Üniversitesi
Doç. Dr. Harun Öztürkler	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu Ekonomileri - Afyon Kocatepe Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet Şahin	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Gazi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
Doç. Dr. Özlem Tür	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - ODTÜ
Doç. Dr. İlyas Kemaloğlu (Kamalov)	ORSAM Danışmanı, Avrasya
Habib Hüzmüzlü	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu
Doç. Dr. Didem Danış	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Galatasaray Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
Doç. Dr. Canat Mominkulov	ORSAM Uzmanı, Avrasya, El Farabi Kazak Milli Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Serhat Erkmen	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Ahi Evran Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Bayram Sinkaya	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü
Dr. Jale Nur Ece	ORSAM Danışmanı, Deniz Emniyeti ve Güvenliği
Doç. Dr. Yaşar Sari	ORSAM Danışmanı, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniv. Öğretim Üyesi
Dr. Süreyya Yiğit	ORSAM Danışmanı, Avrasya
Elmira Cheremisova	ORSAM Ortadoğu Danışmanı, St. Petersburg Üniversitesi
Av. Aslıhan Erbaş Açıklak	ORSAM Danışmanı, Enerji-Deniz Hukuku
Pınar Arkan Sinkaya	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü
Volkan Çakır	ORSAM Danışmanı, Afrika
Tamer Koparan	ORSAM Yönetici Editörü
Bilgay Duman	ORSAM Uzmanı, Ortadoğu
Noyan Gürel	ORSAM Danışmanı
Oytun Orhan	ORSAM Uzmanı, Ortadoğu
Sercan Doğan	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Seval Kök	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Nebahat Tanriverdi	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Shalaw Fatah	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Aytekin Enver	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Göknül Erbaş	ORSAM, Karadeniz
Tuğçe Kayıtmaz	Mütercim Tercüman
Uğur Çil	ORSAM, Ortadoğu

ORSAM Su Araştırmaları Programı

Dr. Tuğba Evrim Maden
Dr. Seyfi Kılıç

ORSAM Su Araştırmaları Programı Hidropolitik Uzmanı
ORSAM Su Araştırmaları Programı Hidropolitik Uzmanı

ORSAM DANIŞMA KURULU

Dr. İsmet Abdülmecid	Irak Danıştay Eski Başkanı
Prof. Dr. Ramazan Daurov	Rusya Bilimler Akademisi Doğu Çalışmaları Enstitüsü, Direktör Yardımcısı
Prof. Dr. Vitaly Naumkin	Rusya Bilimler Akademisi Doğu Çalışmaları Enstitüsü Direktörü
Dr. Abdullah Alshamri	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - ORSAM Riyad Temsilcisi
Hasan Alsancak	İhlas Holding CEO
Prof. Dr. Meliha Benli Altunışık	ORSAM Ortadoğu Danışmanı, ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
Prof. Dr. Ahat Andıcan	Devlet Eski Bakanı, İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Dorayd A. Noori	Irak'ın Ankara Büyükelçiliği Kültür Müsteşarı Yardımcısı
Prof. Dr. Tayyar Arı	Uludağ Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Prof. Dr. Ali Arslan	İstanbul Üniversitesi, Tarih Bölümü
Büyükelçi Shaban Murati	Amavutluk Uluslararası Çalışmalar Enstitüsü
Başar Ay	Türkiye Tekstil Sanayii İşveren Sendikası Genel Sekreteri
Hediye Levent	Gazeteci (Suriye)
Prof. Dr. Mustafa Aydın	Kadir Has Üniversitesi Rektörü
Doç. Dr. Ersel Aydınlı	Bilkent Üniversitesi Rektör Yardımcısı & Fulbright Genel Sekreteri
Yaşar Yakış	Büyükelçi, Dışişleri Eski Bakanı
Patrick Seale	Ortadoğu ve Suriye Uzmanı
Prof. Dr. Hüseyin Bağcı	ODTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Prof. Aftab Kamal Pasha	Hindistan Batı Asya Araştırmaları Merkezi Başkanı
İtir Bağdadi	İzmir Ekonomi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler ve Avrupa Birliği Bölümü
Prof. Dr. İdris Bal	TBMM 24. Dönem Milletvekili
Yrd. Doç. Dr. Ersan Başar	Karadeniz Teknik Üniversitesi, Deniz Ulaştırma İşletme Mühendisliği Bölüm Başkanı
Dr. Sami Al Taqi	Orient Research Center Başkanı
Kemal Beyatlı	Irak Türkmen Basın Konseyi Başkanı
Barbaros Binicioğlu	Ortadoğu Danışmanı
Safarov Sayfulla Sadullaevich	Tacikistan Cumhurbaşkanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkan Yardımcısı

Prof. Dr. Ali Birinci	Polis Akademisi
Doç. Dr. Mustafa Budak	Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdür Yardımcısı
Doç. Dr. Hasan Canpolat	Milli Savunma Bakanlığı Danışmanı
E. Hava Orgeral Ergin Celasin	23. Hava Kuvvetleri Komutanı
Volkan Çakır	ORSAM Danışmanı, Afrika
Doç. Dr. Mitat Çelikpala	Kadir Has Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Çetiner Çetin	Gazeteci (Orta Doğu)
Prof. Dr. Gökhan Çetinsaya	YÖK Başkanı
Doç. Dr. Didem Daniş	ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Galatasaray Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
Prof. Dr. Volkan Ediger	İzmir Ekonomi Üniversitesi, Ekonomi Bölümü
Dr. Serdar Aziz	ORSAM Danışma Kurulu Üyesi
Prof. Dr. Cezmi Eraslan	Başbakanlık Atatürk Araştırma Merkezi Başkanı
Prof. Dr. Çağrı Erhan	Ankara Üniversitesi, Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürü
Yrd. Doç. Dr. Serhat Erkmen	ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Ahi Evran Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Dr. Amer Hasan Fayyadh	Bağdat Üniversitesi, Siyaset Bilimi Fakültesi Dekanı
Dr. Farhan Ahmad Nizami	Oxford Üniversitesi İslami Çalışmalar Merkezi Yöneticisi
Av. Aslıhan Erbaş Açikel	ORSAM Danışmanı, Enerji-Deniz Hukuku
Cevat Gök	Irak El Fırat TV Türkiye Müdürü
Mete Göknel	BOTAŞ Eski Genel Müdürü
Osman Göksel	BTC ve NABUCCO Koordinatörü
Timur Göksel	Beyrut Amerikan Üniversitesi Öğretim Üyesi
Prof. Dr. Muhamad Al Hamdani	Irak'ın Ankara Büyükelçiliği Kültür Müsteşarı
Numan Hazar	Emekli Büyükelçi
Habib Hüzmüzlü	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu
Doç. Dr. Pınar İpek	Bilkent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
Dr. Tuğrul İsmail	TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
Prof. Dr. Alexandr Koleşnikov	Diplomat
Doç. Dr. İlyas Kemaloğlu (Kamalov)	ORSAM Avrasya Danışmanı
Doç. Dr. Hasan Ali Karasar	ORSAM Danışmanı, The Black Sea International Koordinatörü - Bilkent Üniversitesi
Doç. Dr. Şenol Kantarcı	Kırıkkale Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
Selçuk Karaçay	Vodafone Genel Müdür Yardımcısı
Doç. Dr. Nilüfer Karacasulu	Dokuz Eylül Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
Prof. Dr. M. Lütfullah Karaman	Fatih Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Doç. Dr. Şaban Kardaş	TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
Doç. Dr. Elif Hatun Kılıçbeyli	Çukurova Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Prof. Dr. Aleksandr Knyazev	Rus-Slav Üniversitesi (Bişkek)
Prof. Dr. Erol Kurubaş	Kırıkkale Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Prof. Dr. Talip Küçükcan	Marmara Üniversitesi, Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü Müdürü
Arslan Kaya	KPMG ,Yeminli Mali Müşavir
Dr. Hicran Kazancı	Irak Türkmen Cephesi Türkiye Temsilcisi
İzzettin Kerküklü	Kerkük Vakfı Başkanı
Prof. Dr. Mustafa Kibaroğlu	Okan Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Dr. Max Georg Meier	Hanns Seidel Vakfı Proje Müdürü (Bişkek)
Prof. Dr. Mosa Aziz Al Mosawa	Bağdat Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Mahir Nakip	Erciyes Üniversitesi İİBF Öğretim Üyesi
Doç. Dr. Tarkan Oğuzlu	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Uluslararası Antalya Üniversitesi
Prof. Dr. Çınar Özen	Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü
Murat Özçelik	Büyükelçi
Muhammed Nurettin	Beyrut Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkanı
Doç. Dr. Harun Öztürkler	ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Afyon Kocatepe Üniversitesi
Dr. Bahadır Pehlivan Türk	TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
Prof. Dr. Victor Panin	Pyatigorsk Üniversitesi (Pyatigorsk, Rusya Federasyonu)
Doç. Dr. Fırat Purtaş	Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, TÜRKSOY Genel Sekreter Yardımcısı
Prof. Dr. Suphi Saatçi	Kerkük Vakfı Genel Sekreteri
Doç. Dr. Yaşar Sari	ORSAM Danışmanı, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniv. Öğretim Üyesi
Ersan Sarıkaya	Türkmeneli TV (Kerkük, Irak)
Dr. Bayram Sinkaya	ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü
Doç. Dr. İbrahim Sirkeci	Regent's College (Londra, Birleşik Krallık)
Dr. Aleksandr Sotnichenko	St. Petersburg Üniversitesi (Rusya Federasyonu)
Zaher Sultan	Lübnan Türk Cemiyeti Başkanı
Dr. Irina Svistunova	Rusya Strateji Araştırmaları Merkezi, Türkiye-Ortadoğu Araştırmaları Masası Uzmanı
Semir Yorulmaz	(Gazeteci, Mısır)
Doç. Dr. Mehmet Şahin	ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Gazi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
Prof. Dr. Türel Yılmaz Şahin	Gazi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
Mehmet Şüküroğlu	Enerji Uzmanı
Doç. Dr. Oktay Tanrısever	ODTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölümü
Prof. Dr. Erol Taymaz	ODTÜ, Kuzey Kıbrıs Kampüsü Rektör Yardımcısı
Prof. Dr. Sabri Tekir	İzmir Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dekanı
Dr. Gönül Tol	Middle East Institute Türkiye Çalışmaları Direktörü
Av. Niyazi Güney	Prens Group Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı
Doç. Dr. Özlem Tür	ORSAM Ortadoğu Danışmanı, ODTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölümü
M. Ragıp Vural	2023 Dergisi Yayın Koordinatörü
Dr. Ermanno Visintainer	Vox Populi Direktörü (Roma, İtalya)
Dr. Umut Uzer	İstanbul Teknik Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri
Prof. Dr. Vatanşar Yagya	St. Petersburg Şehir Parlamentosu Milletvekili, St. Petersburg Üniversitesi (Rusya Federasyonu)
Dr. Süreyya Yiğit	ORSAM Avrasya Danışmanı

ORTADOĞU ETÜTLERİ YAYIN KURULU

Meliha Benli Altunışık	ODTÜ
Bülent Aras	Dışişleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkanı
Tayyar An	Uludağ Üniversitesi
İlker Aytürk	Bilkent Üniversitesi
Recep Boztemur	ODTÜ
Katerina Dalacoura	Londra Ekonomi Üniversitesi (Birleşik Krallık)
F. Gregory Gause	Vermont Üniversitesi (ABD)
Fawaz Gerges	Londra Ekonomi Üniversitesi (Birleşik Krallık)
Ahmet K. Han	Kadir Has Üniversitesi
Raymond Hinnebusch	St. Andrews Üniversitesi (Birleşik Krallık)
Rosemary Hollis	City Üniversitesi (Birleşik Krallık)
Bahgat Korany	Durham Üniversitesi (Birleşik Krallık)
Peter Mandaville	George Mason Üniversitesi (ABD)
Emma Murphy	Durham Üniversitesi (Birleşik Krallık)

ORTADOĞU ANALİZ YAYIN KURULU

Prof. Dr. Meliha Benli Altunışık	ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
Hasan Kanbolat	ORSAM Başkanı
Doç. Dr. Hasan Ali Karasar	ORSAM Danışmanı, The Black Sea International Koordinatörü - Bilkent Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Serhat Erkmen	ORSAM Danışmanı, Ahi Evran Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı

Mithatpaşa Caddesi 46/6 Kızılay-ANKARA
Tel: 0 (312) 430 26 09 Fax: 0 (312) 430 39 48
www.orsam.org.tr, orsam@orsam.org.tr